

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ה

מדוע לא איחד יהוא את ממלכות ישראל ויהודה שעליהן שלטו?

הרב ד"ר יוסף פריאל priel483@gmail.com

א. רקע היסטורי

לוח מלכי ישראל ויהודה (מתוך ויקיפדיה)

פילוג הממלכה: 928 לפנה"ס

ממלכת ישראל			ממלכת יהודה		
שם	שנות מלוכה	הערות	שם	שנות מלוכה	הערות
ירבעם בן נבט	907-928	הומלך על ידי שבטי ישראל במקום רחבעם	רחבעם	911-928	בן שלמה
נדב	906-907	בן ירבעם	אביה	908-911	בן רחבעם (מופיע בספר מלכים א' בשם 'אָבִים')
בעשא	883-906	הרג את נדב ומלך תחתיו	אסא	867-908	בן אביה
אלה	882-883	בן בעשא	יהושפט	846-867	בן אסא. שותף במלוכה 867-870
זמרי	882/1	רצח את אלה ומלך תחתיו	יהורם	843-846	בן יהושפט. שותף במלוכה 846-851
תבני	878-882/1	מלך על חצי עם ונאבק עם עמרי	אחזיה	842-843	בן יהורם
עמרי	871-882	רצח את זמרי וניצח במאבק את תבני	עתליה	836-842	בת עמרי אבי אחאב, אם אחזיהו ואשת יהורם. תפסה את השלטון בכח.
אחאב	871/0-852/1	בן עמרי, שותף במלוכה 871-873	יהואש	798-836	בן אחזיה, מלך לאחר הפיכה שהובילו כהני המקדש
אחזיהו	852/1-851/0	בן אחאב	אמציה	769-798	בן יהואש
יורם	842-851/0	בן אחאב, ירש את כס המלוכה מאחיו	עזריהו/עוזיהו	733-769	בן אמציה. שותף במלוכה 769-785
יהוא	814-842	רצח את יורם ומלך תחתיו בהוראת הנביא יחזקאל	יותם	743-758	בן עוזיהו. שותף במלוכה 743-758
			אחז	727-733	בן יותם. שותף במלוכה 733-743

ב. מלחמות אחים

דור	מיהודה	מישראל	הסיבה למלחמה	בתנ"ך
1	רחבעם	ירבעם	ניסיון להשבת הכבוד האבוד לאחר הפילוג	מל"א יב, כא
1-2	אביה	ירבעם	ניסיון להוכיח שהמלכות שייכת ליהודה	דה"ב יג, ב
3	אסא	בעשא	ההתגרות של בעשא בבניית הרמה	מל"א טו, טז

ג. ימי בית אחאב: שינוי - שיתופי פעולה

דור	מיהודה	מישראל	הסיבה למלחמה	בתנ"ך
1	יהושפט	אחאב	פניה של אחאב לשיתוף פעולה בהשבת רמות גלעד	מל"א כב, ב
1-2	יהושפט	יהורם	פניה של אחאב לחנך את מלך מואב המורד	מל"ב ג, ה
2-3	אחזיהו	יהורם	הליכה משותפת מול ארם	מל"ב ח, כה

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ה

מדוע לא איחד יהוא את ממלכות ישראל ויהודה שעליהן שלט?

הרב ד"ר יוסף פריאל priel483@gmail.com

ד. הסיבה האפשרית לשיתופי הפעולה: קשרי המשפחה בין יהודה וישראל

מל"ב ח, טז: ובשנת חמש ליוֹרם בן-אחָאב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל ויהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יהוּדָה מֶלֶךְ יְהוֹרָם בן-יהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה: [יז] בן-שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה הָיָה בְּמִלְכוֹ וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה שָׁנִים מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם: [יח] וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בֵּית אַחָאב כִּי בֵּית-אַחָאב הִיְתָה לוֹ לְאִשָּׁה.

בירור מהות הקשר המשפחתי:

1. **מל"ב ח, טז:** ובשנת חמש ליוֹרם בן-אחָאב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל ויהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יהוּדָה מֶלֶךְ יְהוֹרָם בן-יהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה: [יז] בן-שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה הָיָה בְּמִלְכוֹ וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה שָׁנִים מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם: [יח] וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בֵּית אַחָאב כִּי בֵּית-אַחָאב הִיְתָה לוֹ לְאִשָּׁה.

2. **כו:** בן-עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה אֶחְזִיָהוּ בְּמִלְכוֹ וְשָׁנָה אַחַת מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ עֵתְלִיָהוּ בִּתְעַמְרִי מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל. [כז] וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ בֵּית אַחָאב וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי ה' כַּבֵּית אַחָאב כִּי חָתַן בֵּית-אַחָאב הוּא:

3. **דה"ב יח, א:** וַיְהִי לִיהוֹשָׁפָט עֶשֶׂר וְכָבוֹד לְרַב וַיִּתְחַתֵּן לְאַחָאב.

4. **סדר עולם רבה יז:** אלא כיון שהשיא אסא את בנו לבתו של עמרי, נגזרה גזרה על מלכות בית דוד, שתכלה עם בית אחאב.

השאלות:

1. האם עתליה היא אשת יהורם (כעולה מן הכתוב) או אשת יהושפט (כעולה מן המדרש)?
2. כנראה שהיא אשת יהורם, אך מי השיא אותו, אביו יהושפט (כעולה מדה"י) או סבו אסא (כעולה מהמדרש)?
3. האם עתליה היא בת עמרי ואחות אחאב (כעולה מפס' כו) או בת אחאב ואיזבל (כעולה מפס' יח)?

תשובות:

רד"ק (כו): ואמר כי בת אחאב היתה, ואמר בת עמרי? כי בני בני הרי הן כבנים.
רלב"ג: ואחשוב כי היתה בת אחאב, אך פעם ייחסה אל אביה ופעם אל אבי אביה.

ה. ראייה: השמות הזהים בשתי הממלכות

מלכי ישראל	מלכי יהודה
מאה 9 לפנה"ס	יהושפט
אחאב	יהורם (843-845/851)*
אחזיהו (852)	אחזיהו (841-842)
יהורם בן אחאב (841-851)*	עתליה בת אחאב אשת יהורם מלך יהודה! (מ"ב ח, יח)
יהוא	יהואש (801-835)*
יהואחז (804-819)	אמציהו
יהואש (805-790)	מאה 8 לפנה"ס
ירבעם השני	יהואחז (609)
	סוף מאה 7 לפנה"ס

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ה

מדוע לא איחד יהוא את ממלכות ישראל ויהודה שעליהן שלט?

הרב ד"ר יוסף פריאל priel483@gmail.com

ו. ההזדמנות האמיתית לאיחוד

מסע החיסולים של יהוא (מל"ב ט ד-כח)

ז. אז למה יהוא לא איחד?

1. חזון נתן (שמ"ב ז, י-כד); דברי שמעיה הנביא לרחבעם (מל"א יב, כב)
2. הבדלים (מאמר גלנדר)
3. רפורמות ירבעם)
4. אינטרסים
5. פילוג עתיק

ח. גישת חז"ל בנוגע לאיחוד

סדר עולם רבה (ליינר) פרק טז: "בשנת שלשים ושש למלכות אסא עלה בעשא מלך ישראל על [יהודה]" (דה"ב טז, א) - אפשר לומר כן, והלא אסא קבר את בעשא בשנת כ"ו למלכותו, ומה תלמוד לומר "לאסא"? כנגד ל"ו שנה שנתחתן שלמה בבת פרעה מלך מצרים, וכנגד ל"ו שנה שנגזרה על מלכות בית דוד שתחלק, ובאחרונה עתידה שתחזור להם, וכנגד ל"ו שנה שנגזרה למלכי ארם להיות שטן לישראל, ובאחרונה יפלו ביד בית דוד, לכך נאמר בשנת שלשים ושש למלכות אסא, בשנת שש עשרה לאסא, מאחר שנפל בידו זרח הכושי, היא שנת ל"ו שנה לשלמה משמת. באותה שעה כרתו ברית מלך ישראל ומלך ארם, לעלות ולהתגרות באסא, וקלקל אסא: "ויצא אסא כסף וזהב ... ברית ביני ובינך ... וישמע בן הדד ויהי כשמע בעשא ויחדל... ובעת ההיא בא חנני... (דה"ב טז, ב-ז)

ומה באמת שיקול הדעת של אסא?

הרב ב"צ קריגר [שנת 36 למלכות אסא, מרחבים, ו (תשנ"ז), עמ' 114]:

"מה שהחמיץ בשנת השלושים ושש בהימנעותו לצאת למלחמה [=מול בעשא, מל"א טו, יח/ דה"ב טז, א], הוא ניסה לתקן עתה באמצעות נישואין ואהבה. ולא חש שלא הרי זה כהרי זה, שהרי במלחמה הוא היה בולע את מלכות ישראל לתוכו ואילו ע"י נישואין הוא נבלע בתוך מלכות ישראל.

ט. תקוותנו

יחזקאל לז, טז: קח לך עץ אֶחָד וְכָתַב עָלָיו לַיהוָה וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲבָרָיו וְלִקַּח עֵץ אֶחָד וְכָתוּב עָלָיו לְיוֹסֵף עֵץ אֶפְרַיִם וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל חֲבָרָיו: וְקָרַב אֹתָם אֶחָד אֶל אֶחָד לְךָ לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ לְאֶחָדִים בְּיַדְךָ